

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MENORCA

9604***Consell Executiu Incoació de l'expedient de declaració de bé d'interès cultural de l'església del Socors de Ciutadella***

Es fa públic que el Consell Executiu del Consell Insular de Menorca, en sessió ordinària de dia 18 de juliol de 2016, va adoptar el següent acord:

Primer. Incoar l'expedient de declaració de bé d'interès cultural de l'església del Socors (Ciutadella), d'acord amb la documentació que consta a l'expedient i que inclou la descripció següent:

Denominació

Església del Socors (Ciutadella)

Descripció**Tipus de bé d'interès cultural**

Monument

Objecte de la declaració

L'objecte de la present declaració de bé d'interès cultural és l'església del Socors, que evidencia una concepció plenament renaixentista. Amb ella es donen a conèixer a Menorca les directrius que governen el nou art que substitueix el gòtic i que servirà de model per a les construccions religioses que s'aixecaran posteriorment per tot l'illa, sense ser superada per cap d'elles.

Els plànols i la direcció de l'obra foren realitzats des de Madrid pel pare Miquel Subirats, i l'obra fou realitzada pel mestre d'obres mallorquí Jaume Roig, que a Ciutadella també va intervenir en les obres de fortificació de la ciutat. És per això un exemple atípic en l'arquitectura illenca, de manera que enllaça directament la influència castellana amb la mallorquina, amb grans similituds en les construccions posteriors. Així, en la arquitectura mallorquina es propicia la planta rectangular, mentre que el Socors presenta la planta de creu llatina, amb un creuer de la mateixa profunditat que les capelles, determinant un rectangle perfecte, i el conjunt el corona una esvelta cúpula sense llanterna. La nau presenta tres capelles laterals, coberta per una volta de canó, separades per pilastres d'ordre clàssic que recolzen un entaulament de gran volada.

Posteriorment es va afegir un cor al fons de l'església, de grans dimensions, que determinà un ampli pòrtic davant l'església.

La rica decoració a base de frescos, disfressa l'interior de l'església amb una aparença barroca molt vistosa que fa oblidar la puresa de línies de la seva arquitectura. En el seu conjunt és una de les obres de més personalitat dins la història de l'art menorquí.

Les pintures murals de l'església del Socors constitueixen, segons Gabriel Julià, una riquíssima decoració pictòrica, encomanada pels frares agustins, que va convertir la seva església en un exemplar únic a Menorca i que avui perdura.

La temàtica general fou imposada per l'artista amb la intenció de donar unitat al conjunt de l'entorn amb una idea: la prefiguració de la Verge en els llibres de l'antic testament.

Aquesta temàtica fou interpretada d'una manera molt lliure i no van arribar a transmetre el missatge religiós que segurament pretenien els que l'havien encarregat, però van aconseguir plenament el propòsit decoratiu. Els vuit plafons colossals s'integren harmoniosament en l'apartat escenogràfic del temple, nascut amb les pures essències del renaixement més estricte i que conclouen amb la fantasia nascuda durant el barroc.

Una visió de conjunt dels frescos bíblics aprecia mèrits considerables i un coneixement de la pintura contemporània, freda dins l'exuberància i grandiositat. S'observa un decidit sentit del ritme i una rica paleta de colors. L'autor ha estudiat l'anatomia humana i disposa les figures en una posició teatral, enquadrada en arquitectures clàssiques grandioses. La indumentària recorda la del segle XVIII. De les vuit pintures originals és possible identificar: *Rut i Booz*, *Mort de Sisara*, *Judit i Holofernes*, *Venda de Josep*, *Samsó i Dalila* i *Aparició de Déu a Abraham*. Són notables la minuciositat de les pintures, tenint en compte la distància des de la qual s'havien de contemplar.

Delimitació de l'entorn de protecció

En el plànol de planta adjunt es grafia amb línies discontinües l'entorn de protecció del BIC.

El BIC delimita:

- per l'oest, amb el mur de la portada principal que dona al carrer del Seminari,
- pel nord, amb el mur de la façana lateral que dona al carrer del Socors,
- pel sud, amb la façana posterior que dona al carrer Hospital de Santa Magdalena
- per l'est, amb el mur que dona al claustre del convent.

Béns mobles vinculats a l'immoble

Part dels béns mobles vinculats a l'església consten en l'inventari de béns mobles realitzat pel Ministeri de Cultura i el Govern Balear, els codis dels quals es registren a continuació.

Capelles i cor de l'església

1. Comas i Ramon, Ferran. Restes del retaule major barroc del segle XVIII. (IIC ILLES BALEARS 3.186.0. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Retaule amb escultura en relleu. Titulat *Retaule de la Mare de Déu del Socors*). (IIC ILLES BALEARS 3.186.1. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Retaule amb escultura en relleu. Representa el baptisme de sant Agustí). (IIC ILLES BALEARS 3.186.2. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Retaule amb escultura en relleu. Representa la conversió de sant Agustí.)

2. Casas i Soler, Josep. Orgue barroc del s. XVIII. (IIC ILLES BALEARS 3.197. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Caixa d'orgue.)

3. Retaule neoclàssic de la Mare de Déu de la Corretja, (1828) (IIC ILLES BALEARS 3.187.0. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Retaule amb escultura de reguix rodó i relleu. Titulat *Mare de Déu de la Corretja*). (IIC ILLES BALEARS 3.187.1. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Talla representant la Mare de Déu de la Corretja). (IIC ILLES BALEARS 3.187.4. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Escultura amb relleu. Representant l'arcàngel sant Rafael)* (IIC ILLES BALEARS 3.187.5. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Retaule amb escultura en relleu. Representa un àguila amb les ales obertes).

Conté:

- Marededéu. Escultura de talla de fusta d'autor desconegut
- Sant Jeroni. Escultura en talla de fusta, s. XVIII. (IIC ILLES BALEARS 3.187.3. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Talla de fusta representa San Jeroni)
- Santa Margarida. Escultura en talla de fusta, s. XVIII. (IIC ILLES BALEARS 3.187.2. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Talla de fusta representa Santa Margalida d'Antiòquia)
- Dos reliquiars de fusta daurada. (IIC ILLES BALEARS 3.187.7. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Reliquiari de Santa Paulònia). (IIC ILLES BALEARS 3.187.6. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Reliquiari de Sant Damià).

4. Galbis, Andreu. *Èxtasi de Sant Agustí.* Pintura a l'oli, (1830). (IIC ILLES BALEARS 3.191. Balears. Ciutadella. Pintura. Títol *La glorificació de sant Agustí*).

5. Taula d'altar, de fusta, s. XIX

6. Retaule neogòtic de fusta daurada (1870)

Conté:

- *Mare de Déu del Carme*, escultura en talla de fusta, s. XIX
- *Santa Rosalí*, talla barroca s. XVIII. (IIC ILLES BALEARS 3.189. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Talla de fusta que representa santa Rosalia)
- *Santa Joana de Valois*, talla barroca s. XVIII. (IIC ILLES BALEARS 3.188. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Talla que representa santa Joana de Valois)
- Un sagrari neogòtic de fusta, s. XIX

7, 8 i 9. Tres urnes tancades amb imatges "vestides": *La Mare de Déu dels Àngels*, *La Verge del Carme* i *la Puríssima*

10. "Pintor mallorquí". Representació de l'oració de Jesús a l'hort de Getsemaní. Pintura a l'oli sobre taula. (IIC ILLES BALEARS 3.201. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Títol: *Jesús a l'hort de Getsemaní*)

11. Mas, Joan. *Sant Miquel Arcàngel*, pintura a l'oli sobre tela (1601). (IIC ILLES BALEARS 3206. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Títol: *Sant Miquel Arcàngel*)

12. Anònim, *Santa Caterina d'Alessandria*, pintura a l'oli sobre tela x. XVIII. (IIC ILLES BALEARS 3.207. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Talla que representa santa Caterina d'Alessandria)

13. Anònim *La fuga a Egipte de la Sagrada Família*. Retaule pintat a l'oli sobre tela. (IIC ILLES BALEARS 3.192. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Pintura. Títol: *Fuga a Egipte de la Sagrada Família*)

14. Retaule de fusta s. XIX.

Conté:

- Imatge "vestida" de la Puríssima
- **Anònim.** *Sant Antoni Abat*. Escultura en talla de fusta, s. XVI. (IIC ILLES BALEARS 3.195.2. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Talla que representa Sant Antoni Abat)
- **Joan Serra Femenias.** *Sant Josep*. Escultura en talla de fusta (1941)
- **Joan Serra Femenias.** *Sant Simeó* Escultura en talla de fusta (1940)

15. Retaule neoclàssic de la Candelera, segle XVIII.

Conté:

- **Anònim** *La Candelera*. Escultura en talla de fusta s. XVII. (IIC ILLES BALEARS 3.196. Balears. Ciutadella. Església del Socors. Talla de fusta de la Mare de Déu de la Candelera)
- **Joan Serra Femenias.** *El profeta Isaïes*. Escultura en talla de fusta (1940)
- **Joan Serra Femenias.** *El rei David*. Escultura en talla de fusta (1940)

16. Canelobres barrocs de fusta daurada

17. Lampadaris neogòtics de fusta daurada

18. Cadiratge coral de fusta decorada amb embotidura. S. XVIII

19. Faristol de cor. S. XVIII

20. Lampadari de ferro forjat de llums d'oli s. XVIII

21. Un joc de sacres de fusta daurada, s. XIX

22. Un joc de sacres de metall platejat, s. XIX

23. Canelobres de metall platejat, s. XIX

24. Canelobres de bronze daurat, s. XX

25. Llànties de llautó, s. XVIII

26. Medallons amb retrats a l'oli sobre taula dels apòstols, s. XIX

27. Santcrists de metall, s. XIX

Reraltar lapidari

28. Fust de columna amb capitell corinti. (IIC ILLES BALEARS 3.266. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Fust i capitell corinti)

29. Fragment de columna helicoïdal. (IIC ILLES BALEARS 3.267. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Fust i columna helicoïdal amb decoració geomètrica)

30. Inscripció gòtica procedent de l'antic convent de Sant Francesc de Ciutadella:

"A les kalendes de juliol de l'any del Senyor de 1294 morí G. P. de Villafreserio de bona memòria, habitant de Menorca, el cos del qual

descansa en aquest lloc. El que tu est jo vaig ser, el que soc tu seràs. El qui em contempla, pregui per mi. Pare Nostre..." (IIC ILLES BALEARS 3.263. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Fragment de pedra amb inscripció)

31. Fragment d'una làpida procedent del convent de Sant Francesc de Ciutadella, 1560 circa
32. Làpida sepulcral de la catedral, s. XV. (IIC ILLES BALEARS 3.268. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Làpida)
33. Clau de volta amb l'escut de Ciutadella. 1941. (IIC ILLES BALEARS 3.265. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Clau de volta amb l'escut antic de Ciutadella)
34. Clau de volta amb emblema de sant Agustí, s. XVII
35. Clau de volta amb escut del Regne d'Aragó, s. XV. (IIC ILLES BALEARS 3.264. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Clau de volta amb l'escut tallat de les barres d'Aragó)
36. Figures d'un "calvari" que representen els dos lladres crucificats als costats de la creu de Crist s. XVIII.
37. Fragment d'una portada gòtica, s. XIV. (IIC ILLES BALEARS 3.262. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Fragment de portada gòtica)
38. Gàrgoles de la catedral de Menorca, segle XIV. (IIC ILLES BALEARS 3260 i 3261. Balears. Ciutadella. Museu Diocesà. Gàrgola gòtica)
39. Sepulcre fragmentat procedent de la catedral de Menorca, s. XIV
40. Pica d'aigua beneïda, d'època barroca, s. XVII
41. Pica de baptisme d'època barroca, s. XVII
42. Escut de Ciutadella realitzat sobre pissarra, x. XVI
43. Escut de les muralles de Ciutadella
44. *La Pietat*, escultura d'alabastre, s. XVIII
45. *Verge Maria*, escultura d'alabastre, s. XVIII
46. *Sant Antoni de Pàdua*, escultura d'alabastre, s. XVIII
47. Relleu de sant Miquel, 1787
48. Relleu de sant Onofre, s. XVIII

Memòria històrica

Les fundacions de l'orde de Sant Agustí a l'illa de Menorca es remunten a temps molt antics. El pare Jordán, cronista de l'ordre a la província d'Aragó, afirma que la primera fundació la feren els agustins l'any 398.

No sabem si a Ciutadella es fundà algun convent en els primers anys de difusió del cristianisme arreu de l'illa i tampoc els documents immediats a la reconquesta de 1287 fan esment de cap donació reial a l'orde agustina. El que és cert, però, és que en el segle XV Ciutadella comptava amb un convent i una església de frares ermitans de Sant Agustí. L'any 1480 el frare valencià P. F. Joan Exach vingué a Ciutadella per dur a terme la reforma del convent, ja que en primer formà part la província de València, juntament amb els convents de Mallorca i de Sardenya, per passar a pertànyer a la província d'Aragó en època molt més tardana.

El P. Jordán considera la fundació del convent de Ciutadella molt anterior al segle XIV, i suposa que ja hi estaven instal·lats abans de la conquesta d'Alfons III d'Aragó, argumentació que fonamenta en el fet que en les processons i altres actes públics de l'Església local, els agustins precedien els franciscans, "señal evidente que los nuestros eran más antiguos en dicha isla que los franciscanos e que cuando estos entraron a fundar en ella, que fue inmediatamente después de la expulsión de los moros de ella, hallaron a los nuestros en su antiquísimo convento".

Tanmateix, és difícil creure que durant els segles de dominació sarraïna a l'illa de Menorca continués obert un convent de religiosos a Ciutadella. Segurament que aquesta qüestió de prelatió a què es refereix el P. Jordán —qüestió que, per cert, motivà prou discussions i litigis

entre les dues comunitats religioses ciutadellenques— devia ser reivindicada en memòria de les primeres fundacions menorquines i no per raó de la seva continuïtat, per la qual cosa segurament que la fundació del convent agustí extramurs de Ciutadella degué ser posterior a la del convent franciscà.

La primera casa i església de la Mare de Déu del Socors estaven situats a la vora del port de Ciutadella, adossades a la muralla, a prop del pont del Rei. Per la seva situació, el convent degué ser força castigat durant el setge turc de 1558. El fet que en llista de captius citada per Gabriel Vila trobem dotze frares del convent de Sant Francesc a l'interior de les muralles i solament un del Socors (i aquest encara a la llista de captius de Ferreries) fa pensar que degueren morir la major part dels agustins del convent.

L'any 1562 el tornen a ocupar. Prengué possessió de convent el P. F. Antoni Vidal, que el trobà en estat ruïnós. Vista la necessitat imperiosa de reparar el convent, el Prior F. Joan Martínez presentà, el 14 de juny de 1563, un memorial a la Universitat de Ciutadella, en el qual recordava “como la casa tiene (necesidad) de cierta cantidad de sueldos para sustentar las obras de la cal donde entran los baxeles y si alguna limosna sobra que sea para el reparo y edificios de la cala, vuestras magnificencias an visto y ven la ruina y destruccion de la cala donde hay edificios del todo destruidos y que nuebamente sean de bolver a edificar y las limosnas son pocas y la ruina de destruccion grande suplica a vuestras magnificencias sean servidos de mandar ayudar con alguna limosna en particular de la Universidad o en genenral de toda la tierra, para que la cala pueda bolver a ser y la casa sea favorecida, pues la ven que no aya un lugar decente pare dezir misa, ny lugar donde estar frailes...”

La Universitat determinà “que los emolumentos y salaris que cobren del vaxells se adob la cala y pont del rey, y si no fan, attes que la Universitat los ha donat los excarreos, los sia suspes dits emolumentos salaris ques recull dels vaxells arriben a la cala”.

En no assolir les reparacions desitjades, els agustins abandonaren la vila “malam forsan aeris intemperiem”, segons explica un exposició presentada per la Universitat de Ciutadella, i l'any 1573 es traslladen a Mallorca per integrar-se a la comunitat de germans del Socors de Ciutat.

Tres anys després, el P. Satrielles passà a Ciutadella per demanar que el monestir “sia tornat en son primer estamen”, proposició que fou acceptada per la nostra Universitat, que l'any 1576 féu la corresponent sol·licitud a Roma per aconseguir el retorn dels agustins, els quals trobaram instal·lats de bell nou l'any 1578, segons confirma un “llibre de professions del frares” encentat aquest any, i el 1579 el convent era vital per al P. F. Juan de San Miquel “después de haber sido recuperado por los religiosos agustinos”

Aquests no devien considerar, emperò, el seu assentament en aquell indret com a definitiu; sigui perquè després del desastre de 1558 ja no el consideraven lloc prou segur; o perquè els havia arribat la notícia que hi havia intenció de refer les muralles i construir nous baluards i, aleshores, la ubicació del convent embassaria les noves edificacions, o bé per estar “califficado en un lugar que no puede ensancharse, ni crecer y de la manera questa edificando no es possible puedan vivir los Religiosos en el decentemente y como conviene para guardarla Regular observantia”, i per aquestes raons o altres de semblants pensaren en la convivència que el convent “sea trasladado dentro del pueblo”. En aquest sentit es pronuncià el pare provincial fra Agustí Amill en adreçar-se l'any 1611 des de València al prior de Ciutadella: “Mando al Padre Prior de dicho Convento de Ciutadella que luego trase con los Señores que rigen y gobiernan y todos aquellos a quien toca dar asiento a Religiosos y puedan favoreselles en sus fabricas de que nos den algun asiento y lugar comodo para Iglesias y habitatio de los Religiosos; y alcansado lo edifique, componga y adresse de manera que puedan selebrar missas, desir el officio divino y vivir en la clausura y recogimiento que mandan las leies. Para todo lo qual, confiado de su mucha prudentia le doy mis vezes y autoridad que pueda ser y aga todo quanto ysiera yo, si me allare presente; es asaber para que pueda edificar Iglesias, conbento, traladar los Religiosos en otra parte, dexando si le paretiere alguno, o algunos en la casa que agora tienen [...]”.

Sembla que aleshores interessava aixecar un nou convent a l'interior de la vila; però que no es preveia abandonar la possessió del vell convent del port, probablement per no perdre el dret de cala de què gaudien. El mateix any, el P. Provincial concedia llicència per efectuar aquesta translació, que era presentada al bisbe de Mallorca, F. Simó Bauçà.

El 20 de març de l'any 1612 la comunitat del convent de Ciutadella feia la petició oficial de translació del convent, amb el suport “expres consensu aplauso y requisito” del governador i dels Magnífics Jurats de l'illa, i l'aprovació del bisbe diocesà, arribada dia 10 d'abril. La llicència fou signada el 30 del mateix mes.

Aquell mateix dia la Universitat acordava cedir als agustins les cases del Mag. Nicolau Serra del carrer Nou (actualment carrer del Bisbe Vila), de manera que la comunitat s'entregués amb el propietari, sense que la Universitat hagués d'intervenir en la transacció, ni contribuir amb quantitat alguna, como especifica la llicència del Governador Pau Bas el 7 de juliol vinent.

L'assumpte es perllongà fins al mes d'octubre de 1614, quan els agustins decidiren prendre solemne possessió de les cases del nou convent, amb gran escàndol de la Rv. Comunitat de Preveres de la Parròquia, els quals, quan s'entemeren que aquells volien fer la reserva del Santíssim Sagrament amb tota solemnitat, portant-lo des del convent de Baixamar en processó i creu alçada, s'afanyaren a enviar protesta escrita al vicari general dia 13 d'octubre. El mateix dia l'oficial eclesiàstic Llorenç Mercadal comminava els agustins “en pena de excomunió

late sentie al molt reveret p. Superior del Convt. De nra Sra del Socors que per ninguna via directe o indirecte goze ni presumesca fer ninguna processo fora del claustre de llur convent, altemtent fent lo contrari, se procehira en altres penas contra ell y dels frares de dit convent fins y tant se hage consultat ab mus Señor Rm. Quare 8ra.

Aquesta sentència fou llegida per l'escrivà de la Cort Eclesiàstica davant tota la comunitat, i el prior respongué que ja havia reservat el Santíssim Sagrament a la capella del nou convent, del qual acabava de prendre possessió el 9 d'octubre festa de Sant Dionís.

Els frares ocuparen unes cases que M. F. Mascaró, senyor de Torrellafuda i cunyat de P. Predicador del convent F. Vicenç Fanals els havia cedit (pot ser perquè els tractes amb Nicolau Serra no havien reeixit i, per aquesta raó, no s'instal·laren a l'interior de la ciutat fins dos anys després del previst), en què el propietari havia construït una capella en la qual els agustins celebraven missa el diumenges i festes.

Immediatament començaren les obres. Primer aixecaren una església provisional coberta de canyes, que serví durant el primers anys. La segona casa adquirida per ampliar l'església fou la dels germans Amador i Joan Fanals, i la tercera, contigua d'aquella, fou la d'un tal Gorrias.

Mentrestant, el Consell de S. Majestat havia decidit reparar les muralles de Ciutadella i construir un nou baluard a l'indret on es trobava el convent dels agustins, la qual cosa significava haver-lo d'esbucar. El P. Subirats s'adreçà a S. M. per fer-li veure el greu perjudici que seria per a la comunitat la pèrdua d'aquesta possessió. El 30 de desembre de 1615 el rei sol·licità del governador de Menorca un informe de les despeses que podria produir l'edificació del nou convent i d'on es podrien treure els diners sense posar mà a la Hisenda Reial. El mestre major de la Reial Fàbrica, assessorat per cinc manobres, ajustà un pressupost de 17.200 lliures, o sia 121.500 rs. castellans, les quals, suggeria el Governador en resposta de 6 d'abril de 1616, podrien obtenir-se amb la concessió de privilegis de cavaller o títols de noblesa, que es podrien donar a la gent de l'illa.

Els primers 50.000 rs. catellans procediren de les executòries de noblesa concedides a Gabriel Esquella, de l'illa de Menorca, que aportà 5000 rs.; a Jordi Sureda del Call i de Jordi de Santacília, ambdós de l'illa de Mallorca, que aportaren 7500 rs. cadascú; i de Bonifaci Capay i F. Masons, naturals de Sardenya, als quals costà 15.000 rs. perhom.

Història de l'església del socors

La primera pedra de l'església fou posada amb tota solemnitat el dia de la festa de Sant Agustí de 1619, quan era prior del convent fra Fulgenci Ferrer, amb assistència del governador, Gaspar de Castellví; dels Magnífics Jurats Gil Loçano, del braç militar, Llorenç Serra, ciutadà, Pere Anfós, pagès i Pere Juaneda, menestral, i de gran concurs de gent.

Els plànols i la disposició de la nova obra foren portats de Madrid pel P. Definidor fra Miquel Subirats (aquesta circumstància explicaria l'asseveració de P. Jordán que l'església era "tan capaz y hermosa como la de nuestro convento de San Felipe el Real" de Madrid) i la direcció fou confiada al mestre d'obres mallorquí Jaume Roig, vingut a Ciutadella com a mestre major de les fortificacions que s'estaven fent a la ciutat, juntament amb altres dos manobres, acompanyat de la seva família.

En el Llibre d'obra de l'església i el convent del Socors, començat l'any 1619, consta que, amb el mestre Roig, començà a treballar en aquesta obra un membre de la família Amorós, que tant destacarien en el desenvolupament de l'arquitectura barroca mallorquina. És de creure que, treballant al costat dels mestres mallorquins, es familiaritzessin tant amb les tècniques com amb els estils que regien a Mallorca, la qual cosa explicaria les analogies que trobam entre les construccions de les dues illes a partir del segle XVII.

L'any 1620 les obres anaven molt avançades i les parets de l'església, el pòrtic, la torre del campanar, l'antesagristia i la porteria s'havien alçat fins a una altura de 24 peus (de sis a set metres). Mentrestant, tenien guardats el retaules i l'orgue que s'havien emportat de l'antic convent "que no eran del proyecto y a mas ni oy dia tañen, ni estan acertados, porque no ay lugar donde ponerlos y todo va rodando por casa, cosa lastimosa".

Les obres de fortificació de la vila de Ciutadella, començades el mes de desembre de 1614, significaren l'enderrocament total del vell convent de Baixamar, i els frares es consideraren sempre creditors d'una compensació econòmica pel que, de fet, era una expropiació forçosa. En repetides ocasions s'adreçaren al rei en aquest sentit, sobretot a partir de 1620, qua es començaren a veure mancats de recursos i, temerosos de no poder continuar, preveien els múltiples inconvenients d'aturar l'obra "porque echarían a perder muchos materiales y otras cosas que por dicha obra han prevenido y comprado i tambien porque los Maesses que se llevaron desde Mallorca a Menorca arrancando con todas sus casas mugeres i hijos ofreciendoles jornales hasta que por lo menos la Iglesia fuese perfecta. Acabada y parando la obra alegarian perjuicios y daños que seria necesario resarcirlos en conciencia, o ocuparlos. Mas que parando dicha obra se seguiria que los Religiosos se quedarian siempre en la misma descomodidad que seis años ha padessen, porque no solo no tendrian vivienda, pero ni aun se acabaria la Iglesia comensada". I recordant que l'obra fou estimada en 121.500 rs., dels quals solament n'havien obtingut 50.000, suplicaven que se'ls lliurés la quantitat que hi mancava, tot i que consideraven que no els bastaria per assolir el projecte previst, ja que segons les estimacions del mestre major es preveia que, endemés de les 17.200 lliures previstes en principi, caldrien altres 5.000 lliures per cloure l'obres.

Fra Miquel Subirats, altra vegada superior del convent, es presentà novament a la Cort per gestionar davant el rei l'assumepte de la

indemnització, i va obtenir la prerrogativa de poder armar cavallers, fins a un total de sis executòries, cadascuna amb un valor mínim de 5.000 rs., la qual cosa feia una subvenció total de 30.000 rs. Acol·lits a aquest privilegi, foren armats cavallers Onofre Martí de Ciutadella (22 de desembre de 1622), Domingo Marqués de Maó (19 de gener de 1623, pel governador Joan de Castellví) i Bartomeu Mercadal d'Alaior (mars de 1623). J. Cavaller diu que també obtingueren privilegi de noblesa pel mateix procediment Marc Olives de Ciutadella i Marcel·lí Marqués de Maó.

L'any 1625 la comunitat tornà a insistir davant el rei –aleshores Felip IV– amb els mateixos arguments i recordant que els mancava cobrar 41.450 rs. de la quantitat que s'havia estipulat amb son reial pare, el rei Felip III. Sembla que se'ls concedí un dret d'amortització per raó de 4.000 lliures, segons consta en un pergami de 1639 que conté un reial privilegi de S. R. Mag. a favor de convent del Socors.

Entre 1620 i 1630 una part de l'església estava coberta d'aigües i amb possibilitat d'ús. Així ho indica la notícia recollida pel canonge Pere Moll Camps als seus inèdits "Apuntes históricos sobre Menorca": "El día 8 de agosto de 1630 el Dr. Francisco Gómez elevó una súplica al Sr. Vicario General Güells para que se sirviera conceder permiso para establecer en la iglesia del convento agustino de Ciudadela, la Cofradía y esclavitud de N.S. del Destierro. A este efecto el citado Dr. Gómez alcanzó del R.dmo. P General de la Orden de San Buenaventura carta de hermandad en virtud de lo cual los esclavos de dicha congregación del Destierro podrán ganar las indulgencias concedidas a los religiosos de la Orden de San Bernardo. [...] Existía en la iglesia de S. Agustín un altar en la segunda capilla de la derecha al entrar por la puerta mayor, con un lienzo representado la *Huida de Egipto* y en la parte superior un cuadro de S. Bernardo con la Sma. Virgen. [...] En esta capilla estuvo sin duda establecida la congregación de N. Sra. Del Destierro".

Lògicament, el retaule deu ser posterior a la petició esmentada més amunt; però la notícia aporta una prova més que l'església estava en part acabada en la dècada dels trenta. Així, resulta comprensible que en morir mestre Jaume Roig, que havia dirigit les obres del Socors, el 10 d'agost de 1631 fos enterrat a l'església que ell havia ajudat a aixecar.

En el llibre de "Cuen del gto de la obre de la Iglesia de el convent de ntra Sora del Socors de Ciutadella", començat el 19 de juliol de 1648 (la qual cosa induí erròniament Josep Cavaller a considerar aquesta data com la de l'inici de l'església), apareix el nom del mestre Pere Serralta, el qual devia fer-se càrrec de l'obra. No podem afirmar si des de la mort de Jaume Roig fins a aquesta data hi va haver algun altre mestre a l'obra del Socors, ja que no s'han trobat llibres de comptes referits a aquest interval.

L'any vinent es concedeix a Agustí Benejam el fer per compte propi la capella de Santíssim Nom de Jesús (on hi devia haver la reserva del S. Sagrament) amb la seva volta de pedra, una tarima sota la taula de l'altar i una reixa de ferro amb les seves armes. També li concedeix dret de sepultura en ella, per ell i els seus descendents fins a la quarta generació.

L'any 1650 trobam construïda la capella de las Ànimes, al costat de la del Desterrament, segons demostra la làpida de pedra negra que apareix a peu de terra, a l'esquerra de l'arc d'entrada de l'esmentada capella, amb una inscripció llatina que diu:

SEPULCHRUM. PETRI. VE
RT DE HOC COENOBIO NON
VULGARIS BENEMERITI
CVIVS CADAVER *8* 7bris*
1620 * ALBI DEPOSITUM CŪ
FVISSET, HVC TANDEM. 9
MAY. 1650. EST TRANSLATV.

És possible que la manca de recursos econòmics paralitzés l'obra durant alguns anys. El 1688 s'enceta un altre llibre de comptes de l'obra de l'església (un altre document que contribuï a estendre l'error entre alguns historiadors que l'església s'havia començat aquest any), en el qual comença a figurar el nom de Joan Amorós Cantallops, fill del mestre Pere Amorós, que a partir de 1670 havia treballat en la capella de les Ànimes de la catedral.

Uns anys abans, el 1685, els agustins concediren llicència a Gaspar Saura per construir una capella a l'església del Socors, amb dret d'enterrament (tindrem ocasió de referir-nos a aquesta sol·licitud en parlar de la construcció del reraltar), la qual podien aixecar "en la parte más conveniente cuando se acabe la iglesia". A la mort de Gaspar Saura, la capella que havien decidit construir no estava enllestida i fou acordat que l'enterressin a la capella de Sant Tomàs de Villanueva (la segona, entrant a mà esquerra), la qual cosa ens permet suposar que les capelles del reraltar no estaven acabades en aquestes dates.

L'any 1690 l'orgue estava instal·lat al seu lloc, segons es dedueix del "Llibre de comptes de Convent a partir de 1688" que parla de la cel·la "junt a les manxes de lo orga".

La Universitat col·laborà econòmicament en les obres de l'església amb 15 lliures (probablement una subvenció anual, segons resolució de Consell de 8 d'octubre de 1692).

Pel repetidament esmentat llibre de comptes, sabem també que l'any 1694 Joan Amorós i Pau Calafat construïen la sagristia, concebuda

inicialment amb una llargària de 17 pams, que es considerà convenient allargar de 12 a 14 pams, amb l'amplària proporcionada, a fi de donar-li la capacitat que calia.

A finals del segle XVII es treballava en la capella Major. El 23 de maig de 1695 el P. Presentat fra Guillem Genestar ofería un memorial a la Reial Universitat en què demanava que se "sevescan lliurali alguna cosa la q. Benvista los sie para q. Ab esta ajude puga impartisla el suplicant a dit Cont. Per la fabrica de lo altar y capella Major que adames es obra meritoria". Els jurats acordaren concedir 100 rs. castellans.

Les vuit capelles de l'església estaven dedicades aleshores a Ntra. Sra. d'Ytria, santa Àgueda, Ntra. Sra. del Desterrament, les ànimes del Purgatori, santa Mònica, sant Nicolau de Tolentino, el Santíssim Nom de Jesús i Betlem.

L'altar Major fou dedicat a la Mare de Déu del Socors, i col·locaren una imatge de pedra de la Verge sota aquesta advocació presidint el retaule, acompanyada de santa Rita de Cassia i sant Guillem.

L'any 1725, per diferències sorgides entre el gremi de sabaters i els franciscans de Ciutadella, que havien decidit remoure del seu altar la imatge de sant Pere Màrtir, que des de temps antic es venerava a l'església del convent de Sant Francesc, aquesta imatge fou tret a i portada, amb el vistiplau de la comunitat agustina, a l'església del Socors.

Aleshores, la imatge de santa Rita fou retirada de l'altar Major i posada a la fornícula superior de l'altar de les Ànimes, i en el seu lloc es posà la imatge de sant Pere. No els degué agradar massa als obrers de Santa Rita veure la seva patrona remoguda de l'altar Major, i l'any 1745 decidiren fer, en nom propi i "de la major part de tots los habitants de esta Ciutat i son terme, tant del bras de Cavallers com alias", sol·licitar un nou canvi de la imatge en vista de la "gran disminució de la gran devoció que al principi se tenia a dita Gloriosa Sta. Antes de mudarla de dit primer puesto y com los representants en nom de la mayor part del poble desitgen lo aument axi de la referida devoció de Sta. Rita com de tot el Cont. Y se te present que al tornarselo dit Imatge de Sta. Rita en lo Altar Mayor, sera en grandíssim augment de la devoció y benefici deste St. Convent Pertant suplican [...] sia posat y col·locat lo imatge de la Gloriosa Sta. Rita que vuy se atroba en lo superior de lo Altar Mayor de las Animas en la Altar Mayor de este convent, posantla y col·locantla a la part dreta de dit altar ahont vuy se atroba lo imatge de St. Guillem y este col·locarlo en lo dito llocv superior de las Animas ahont vuy se atroba el de St. Rita."

Aquesta suplicació fou atesa en tota la seva extensió, la qual cosa motivà que immediatament el gremi de sabaters tornés a la càrrega (segurament per allò que el seu patrocinat s'havia quedat a l'esquerra de l'altar) i fes veure com, amb la nova disposició, les dues figures "es contradiuen y queda lo Altar Amjor improporcionat, a causa de la acció que fan ditas figuras. Y que per evitar la discompostura de ellas y per mayor adorno de dita altar Mayor demana y suplica en nom de dita Comd. Sie servit nre Gremi permetrer e condescendir el que se mudie la figura del Gloriés S. Pera Martir desde la part esquerra, ahont vuy esta y posarlo y col·locarlo a la part dreta de dit Altar Mayor [...] y mudar y posar la figura de Sta. Rita a la part esuqerra del mateix altar."

La petició fou amablement atesa i les dues figures quedaren definitivament plaçades segons aquest ordre.

Aquest primer retaule del Socors va durar fins a l'any 1772, en què fou retirat i en el seu lloc se'n construí un altre d'estil barroc, de fusta pintada i daurada, que realitzà l'escultor Miquel Comas. L'acabà l'any 1788 i costà 1.350 lliures mallorquines. Aquest retaule es conservà fins a la Guerra Civil, durant la qual fou destrossat.

La part més moderna de l'església és, segurament, el reraltar. Aquest espai potser no estava previst en el projecte inicial, almanco en la seva resolució definitiva, ja que s'havia decidit cloure l'església amb un absis quadrangular corresponent a la capella Major. El P. Jordán no fa cap menció, en descriure l'església, d'altres capelles que les de la nau.

Com hem apuntat abans, l'any 1685 el prevere Gaspar Saura, comissari del Sant Ofici a Alaior, i la seva mare sol·licitaren als frares agustins de Ciutadella que els concedissin un lloc al convent que acabaven d'edificar on poder aixecar un capella "a expensas suyas", que volien dedicar a sant Vicent Ferrer en compliment d'un vot que havien fet.

El prior del convent, fra Guillem Genestar, i els pares consultors fra Antoni Vila, fra Nicolau Calafat, fra Joan Facundo Mora i fra Pere Josep Pons, amb la resta dels conventuals, es reuniren a la cel·la prioral per considerar aquesta petició tot recordant el benefici amb què la família Saura havia afavorit el convent, i atorgaren una escriptura pública per la qual els concedien la facultat per edificar la capella i la sepultura corresponent, en aquella part de l'església que es consideràs més convenientment, quan aquesta estigués acabada, i que, mentre es construís, fossin enterrats a la de Sant Tomàs de Villanueva, per er traslladats a la nova capella quan aquesta fos acabada.

El document pertinent fou signat davant el notari Rafel Febrer (que en morir fou enterrat a la nova capella) el dia 27 d'octubre de 1685 pels pares citats i els senyors Gaspar Saura i la seva mare.

Pere Moll considera amb bona lògica que aquesta capella (que no podia ser cap de les de la nau, aleshores en funció) fou aixecada darrere l'absis i recorda com el retaule que hi havia a la capella central del reraltar abans de 1890 (en aquest any es retirà i fou substituït per un retaule nou) ostentava una imatge a la fornícula superior que l'identificava amb sant Vicent Ferrer, mentre que aquest antic retaule rematava amb l'escut de la família Saura.

Cada any aquesta família –continua P. Moll– feia cantar un ofici de difunts en aquest altar, en el qual hi havia una preciosa llàntia de plata que fou retirada pels Saura quan el Govern de la nació confiscà els tresors de l'Església, i mai fou retornada al seu lloc.

La resolució del reraltar es trobà inacabada per molt temps. L'any 1701 estava coberta la capella de l'esquerra i la central, la més interessant, no s'acabà fins al 1716, segons s'entén d'un assentament del "Llibre d'enterraments de l'església del Socors" que va de 1639 a 1762 i que diu així: "Item als 16 de agost morí el Dr. Rafel Febrer Nott. Sepultat en el vas nou davant la nova capella y altar nou q. Sa fet del SSm. Nom de Jesús tras lo altar maior de la Igla. De it Cont."

Amb data molt més antiga trobam una capella sota l'advocació de Santíssim Nom de Jesús, que seria segurament la de la reserva del Santíssim, que es degué traslladar a la nova capella del reraltar com a lloc més retirat i recollit, destí que conservà a partir de llavors.

La tercera capella, la de la dreta, no seria inaugurada fins al segle vinent, exactament cent anys després, l'any 1816, si bé degué estar coberta molt temps abans, ja que la unitat del conjunt demostra una concepció i una elaboració continuades, sota una mateixa direcció, que creim poder atribuir a la família d'artesans de la construcció, els Amorós, mestres que intervingueren en la major part de les construccions barroques aixecades a Menorca entre finals del segle XVII i principis del XVIII.

Mestre Pere Amorós va poder conèixer les tendències que imperaven a fora, a través del mallorquins que vingueren a treballar a l'obra del Socors, principalment del mestre Jaume Roig. De fet, resulten visibles les analogies entre els construccions barroques mallorquines i les nostres, tant en les solucions tècniques com en l'ornamentació.

L'any 1670 Pere Amorós degué començar la capella de les Ànimes de la parròquia de Santa Maria de Ciutadella (després catedral). El seu fill Joan s'incorporà anys després a l'obra del Socors, on el trobam des de 1694 fins ben avançat el segle XVIII, amb un parèntesi d'estada a Maó per fer-se càrrec de la construcció del cambril de l'ermita de Nostra. Sra. de Gràcia, que li encomanà l'obreria de la Mare de Déu de Gràcia l'any 1704.

Una anàlisi detinguda de les construccions esmentades, juntament amb el palau Saura i la façana de l'església del Roser de Ciutadella de Menorca, descobreix una evolució des de les primeres fins a les que porten una data més recent.

Les torres de l'església són de l'any 1741, una per servir de campanar i l'altra per mostrar un rellotge públic. Els frares agustins havien fet diverses peticions a la Universitat perquè se subvencionés el rellotge. L'any 1755 aquella acordà destinar 150 peces de vuit per a aquest menester. L'assumpte no reeixí i fins l'any 1778 no es posà mans a l'obra, quan encarregaren la construcció al mestre Bartomeu Alimundo.

Quatre anys després el rellotge estava sense acabar, ja que havin sorgit diferències entre el rellotger i un altre expert que la Universitat, possiblement ja una mica desconfiada, havia enviat. El convent tornà a sol·licitar la col·laboració de la Universitat, la qual hi accedí en part i exigí que el rellotge s'acabés a Barcelona.

El juny de 1782 el frares s'adreçaren novament als jurats per demanar que la construcció s'acabés al convent i que es fessin dues esferes, una en direcció al carrer i l'altra cap al claustre del convent, amb dues campanes, una d'horària i l'altra per tocar el quarts.

El rellotge s'arribà a acabar i fou posat al seu lloc, on el trobam l'any 1804. Durant tot el segle el rellotge romangué a la torre, fins que l'any 1895, d'acord amb l'Ajuntament de Ciutadella, fou desmuntat, adobat i traslladat a la catedral per substituir el que allí hi havia, en estat inservible des de molt de temps abans.

El temor que fossin confiscats els béns dels religiosos, durant el 1822 empenyé els agustins a vendre algunes de les finques que posseïen: l'Hort de la Vinyeta, per 1.210 lliures; les tanques de Tirassec, per 610 lliures; Sant Agustí, per 1.210 lliures 2 sous.; una tanca del lloc de Rafalet, per 209 lliures 10 sous, i 40 quarteres corresponents als llocs de Sant Tomàs, Santa Mònica, Binicodrell de Baix i Santa Clara, per 5.061 lliures 4 sous.

Els diners recollits amb aquesta venda els destinaren els frares a l'ornamentació de l'església, la qual fou decorada amb veritable profusió de daurats que ompliren capitells, motllures, frisos i columnes, daurats d'una qualitat realment notable, com es pot apreciar encara, després de la vicissituds sofertes després d'un segle i mig de vida.

Poc gaudirien els agustins de l'embelliment de la seva església, ja que el 19 d'agost de 1835 van haver d'abandonar el convent, en virtut de la llei de supressió de convents.

El temple passà a la jurisdicció ordinària de l'Església de Menorca i es convertí en l'església del Seminari Conciliar de la diòcesi, després de la fundació d'aquest centre de l'antic convent dels agustins.

De llavors ençà es començà a dir església de Sant Agustí, i conegué un època d'esplendor litúrgic molt notable, que revertí en la seva ornamentació.

La instauració de les confraries noves canvià la titularitat dels altars de les capelles i es feren nous retaules, amb intervencions a vegades poc encertades. Deixant de banda el discutible gust de darrer romanticisme, que imposà el neogòtic per tot arreu com a única solució litúrgica possible, el que és evident és que a l'església del Socors, representativa d'una època determinada: el barroc, i realitzada segons un projecte previ que es pogué portar fins a la seva conclusió, no li anaven ni poc ni gens les fantasies gòtiques o moresques que exhibia al començament del segle XX.

Els canvis més importants tingueren lloc al reraltar i als corredors que comunicaven aquest amb l'església, on s'obriren nous portals d'ingrés a la sagristia i es feu una remodelació dels altars que, excepte el de la Passió, foren substituïts i augmentats en nombre (n'hi arribà a haver set) i algun altre tret al creuer.

L'enrajolat amb rajola hidràulica d'aquest recinte començà l'any 1885 i posteriorment es renovà el de tota l'església amb un mosaic d'esplèndida execució i bell disseny.

L'any 1903 es restauraren els portals i relleus de la façana principal, que no han suportat emperò el atac del elements de llavors ençà.

Malauradament, no es tingué esment de les pintures murals, en progressiu deteriorament, quan tractades adequadament en el moment oportú podrien haver estat salvades de la seva irremissible desaparició.

L'església fou atacada l'any 1936, just començada la Guerra Civil. Si bé no sofrí en principi la sistemàtica destrucció d'altres temples, al final tingué, fatalment, la mateixa sort.

Davant la impossibilitat d'una restauració immediata, una vegada acabada la guerra, el Bisbat decidí conservar-la tancada; però, temorosos d'una ocupació civil, determinaren destinar l'església a funcions diverses atracades a l'Església. Malauradament, aquest ús, en tost de conservar-la, accentuà la ruïna del temple, avui gairebé irrecuperable.

Informe detallat sobre l'estat de conservació

(Extret del projecte de restauració de l'església del Socors de Ciutadella de Menorca dels arquitectes Enric Taltavull Femenies i Virginia Pallarès Querol).

L'any 1990, en fer-se la restauració d'urgència, es va poder examinar part de la construcció de la fàbrica, amagada en la profusa decoració posterior. Desgraciadament, ha patit les destrosses de la Guerra Civil i de l'adaptació posterior, sense cap criteri, a una emissora de ràdio.

IMMOBLE

La fàbrica del temple és relativament sòlida, especialment tot el cos conformat per la nau principal, flanquejada per capelles laterals d'escassa dimensió amb murs de separació que constitueixen diaframes sòlids que actuen a manera de contraforts. A l'altura de les cornises que rematen el tancament de les capelles, discorren passadissos laterals sobre les pròpies capelles, que es tanquen en una segona volta superposada a la de canó visible a l'interior del temple. Les voltes superiors que cobreixen els passadissos sobre les capelles són de secció inclinada i eix perpendicular al de la nau major, seguint el traç de la coberta unitària, que remata tot el temple a dues aigües amb el cim sobre l'eix de la nau major.

L'encontre de les voltes laterals de secció inclinada encastada en el trasdós de la volta de la nau major, consolida aquest element estructural i dóna gran solidesa al tram de la nau. Això ha permès suportar les endèmiques humitats registrades en el segle anterior sense deterioraments aparents.

El creuer presenta deformacions evidents, que han estat objecte de reparacions anteriors mitjançant un tirant a nivells intermedis. Si, pel costat de la nau, els arcs del creuer tenen correctament recollits els esforços laterals, en l'angle que connecta amb el rosari de capelles més baixes, construïdes en les darreres fases de l'execució de la fàbrica del temple, no es recollien les tensions correctament. Això passa especialment en el costat de la façana exterior, mentre que al costat del claustre sembla menys alterat. Allí, per tant, es requereix una actuació de consolidació cosint i estirant els trams de fàbrica que aguanten els esforços de les voltes interiors, i també en els fonaments, amb el doble objectiu de consolidació estructural i sanejament dels punts d'aportació d'humitat detectats, arribant a la façana est.

Per afrontar el tractament de la humitat a les fàbriques primerament s'ha de conèixer el grau d'humitat ambiental. A Menorca, els graus d'humitat relativa no se situen normalment per davall del 60 %, i poden superar ocasionalment el 90 %, especialment en les estacions fredes.

A partir d'aquí, es pot observar l'eclosió d'eflorescències als murs exteriors, on coincideix òbviament la major possibilitat de condensació amb l'aportació d'aigua de pluja, no sols per intrusió en el propi mur vertical sinó especialment per infiltració des de les cobertes. Així passa al tester de l'edifici, on coincideix la formació de líquens amb l'existència de canalons emplomats en què el manteniment no s'ha fet des de fa temps, i que a més a més tenen baixants de construcció antiga encastats al mur. Tot el sistema de recollida de pluvials està en mal estat i necessita gàrgoles noves.

En general, s'observa un accentuat nivell d'humitat en tot el costat oest, corresponent a la zona en què el contacte amb el vial es produeix a un nivell més alt, discorrent el vial per damunt dels nivells de paviments interiors. També afavoreix l'augment de la humitat interior la dificultat de ventilació de l'espai interior tancat, amb l'actual disposició de les fusteries, que s'han de remodelar, en ser un circuit clar de ventilació regulable.

En el seu estat actual, el temple suma diferents intervencions i reformes de l'interior, especialment pel que fa a paviments, béns mobles —en concret els retaules— i els revestiments pictòrics sobre la pedra de marès. Les prolongades humitats i aportacions de sals sofertes per la fàbrica han deteriorat no sols el revestiment, sinó també el suport, amb alteracions i desprendiments greus que requereixen un treball de consolidació per al seu manteniment.

PINTURES

Les pintures estan en un greu estat de degradació, en un procés que va començar just es van acabar per mor de la humitat o perquè no van ser pintades al fresc, sinó que es van aplicar sobre la calç que cobria les voltes des d'abans.

- Cúpula en creuer: pintures figuratives restaurades. Són les úniques que es pot dir que estan en bon estat
- Reraltar: restes de pintura figurativa en cúpules en mal estat.
- Volta de la nau principal: pintures figuratives sense restaurar, en estat regular.
- Creuer: restes de pintures figuratives sobre panys amb esgrafiats geomètrics en mal estat.
- Capelles laterals amb esgrafiats geomètrics que presenten diferents graus de conservació.
- Petxines: restes de pintura sense identificar.
- Paraments verticals: altar major amb esgrafiats en regular estat.
- Tintat de gris obscur en pilastres, cornises i panys en general.

Bibliografia

JULIÀ I SEGUÍ, G. (1994). *Les arts plàstiques a Menorca (segles XIV –XIX). Arquitectura – Escultura – Pintura*. Institut Menorquí d'Estudis.

SINTES ESPASA, G.; ANDREU ADAME, C.; HERNÁNDEZ GÓMEZ, M.A. (2004 i 2009). *Enciclopèdia de Menorca. Història de l'Art*. Vol I i II. Obra Cultural Balear.

JULIÀ I SEGUÍ, G. (2012). "Inventari de béns mobles de l'església de Socors". Inèdit.

TALTAVULL FEMENÍAS, E.; PALLARÉS QUEROL, V. (2008). "Projecte de restauració de l'església del Socors de Ciutadella de Menorca". Inèdit.

PARDO, J. M.; LLADÓ MORENO, N. (2008). "Informe de l'estat de conservació de les pintures de l'església del Socors de Ciutadella de Menorca". Inèdit.

"Inventario de bienes muebles del Ministerio de Cultura y el Govern Balear". Inèdit.

VIDAL HERNÁNDEZ, J. M.; CARRERAS SEGUÍ, P. (2010). *El gabinet de física del Seminari Conciliar de Menorca*. Institut Menorquí d'Estudis.

Localització

Carrer del Seminari. Ciutadella. Illes Balears.

Titular del dret de propietat

Bisbat de Menorca

Limitacions específiques que ha d'observar pel titular del bé

L'autorització de les obres que s'hagin de realitzar en el bé d'interès cultural i en el seu entorn s'han de regir pel que disposa la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, concretament en el seu article 37.

Així mateix, totes les intervencions s'han de regir per les normes establertes en el Pla especial de protecció del Conjunt Històric de Ciutadella, àmbit dins el qual es localitza l'església.

Segon. Notificar l'acord al Registre de Béns d'Interès Cultural de la CAIB i al Registre General de Béns d'Interès Cultural per a la

seva anotació preventiva.

Tercer. Notificar l'acord a l'Ajuntament de Ciutadella i al Bisbat de Menorca, com a propietari afectat, perquè durant el termini de 15 dies puguin presentar les al·legacions que estimin oportunes, d'acord amb el que estableixen l'art. 8 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears, i l'art 58.1 de la Llei 30/1992, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, modificada per la Llei 4/1999, de 13 de gener.

Quart. Sol·licitar a l'IME l'informe previst en l'art. 9.1 a, d'acord amb l'art. 96 de la Llei 12/1998, de 21 de desembre, del patrimoni històric de les Illes Balears.

Cinquè. Publicar l'acord en el BOIB i en el BOE als efectes d'informació pública, conformement amb el que preveu l'art. 86 de la Llei 30/1992, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú.

Maó, 10 d'agost de 2016

La secretària interina

Rosa Salord Oleo

CONSELL INSULAR
DE MENORCA

**MENORCA
TALAIÒTICA**

Candidata Patrimoni Mundial

